red svećeništva dvadesetorici bogoslova. Govori im o uzvišenosti svećeničkog zvanja i onda nadodaje, da u današnje vrijeme je zvanje svećenika pravo mučeništvo i još ih skromno pita: «Jeste li vi spremni na mučeništvo?» - «Jesmo», odgovorili su bogoslovi, a on tada završi: «Onda ja Vas pozivam na mučeništvo!»

Stepinac nije dugo uživao svoje slobode, napadaju ga javno preko radija i preko novina i tako spremaju teren dok konačno i njega ne uhapse i stavljaju ga na optuženičku klupu.

Opaske:

1.) Richard Pattee «Studia Croatica» Buenos Aires, 1963. br. 1 - 4. str. 310. - 315.
2.) Dušan Žanko —Mučeništvo i svetost— «Novi Život» br. 1. 1965. God. IV. str. 26.

16. POGLAVLJE

PREŽALOSNI PROCES — TRISTISSIMO PROCESO

Tako je nazvao proces kardinala Stepinca Papa Pio XII. Po tom je procesu zagrebački nadbiskup postao poznat po cijelom svijetu.

Hrvatima je uglavnom taj proces prilično poznat, a osobito hrvatskoj emigraciji, koje je mogla čitati pojedine detalje s procesa u stranoj svjetskoj štampi. Mi ćemo samo ponoviti neke važnije pojedinosti, kako ih nalazimo u knjizi «El proceso» od talijanskog isusovca Fiorella Cavalli-a.

Na 9. rujna 1946. Vrhovni je sud republike Hrvatske počeo u Zagrebu proces protiv 15 Hrvata, koji su bili optuženi radi suradnje s Križarima, koji su još po brdima pružali oružani otpor komunističkom režimu Jugoslavije. Medju optuženima je bilo dosta svećenika i preko njih je pala sumnja na zagrebačkog nadbiskupa, kao da je on odgovoran za njihovu djelatnost. Pod tom izlikom je uhapšen 18. rujna 1946. ujutro, kada je pošao u kapelicu nadbiskupskog dvora da rekne svetu misu.

Navodno se maršal Tito zaprijetio (Op. 1) papinskom nunciju mons. Hurleyu i rekao: «Ili ga izvedite iz zemlje ili ga skinite s položaja, jer inače mi ćemo ga uhapsiti. Čekali smo nekoliko mjeseci prije uhapšenja!»

Medjutim praksa Svete Stolice nije bila da mijenja i skida biskupe prema samovolji neprijatelja svete vjere. Ostavila ga je na svom položaju da svjedoči istinu.

Sva komunistička štampa i radio su ga neprestano kroz nekoliko mjeseci ljutito i s velikom mržnjom napadali, a da se uopće nije mogao braniti. Tako su pripravljali teren za njegovo sudjenje. Svijet, koji je želio prisustvovati raspravama, mogao je to činiti samo s posebnom dozvolom policije. Kakva je to bila publika, moglo se vidjeti i po tom, što je pozdravila s urnebesnim pljeskom suce, kad su po prvi puta unišli u sudsku dvoranu, što inače nije poznato u analima toga suda.

Suci su bili dr. Žarko Vimpulšek, predsjednik Vijeća vrhovnog suda Narodne Republike Hrvatske te dva člana tog vijeća dr. Ante Cireneo i dr. Ivan Poldrugač, a dr. Jakob Blažević je bio javni tužilac. Sva bi se optužba mogla sažeti u šest točaka, i to:

1.) Suradnja s Nijemcima,
2.) Odnosi s Pavelićevom vladom,
3.) Izjave u prilog tog vladi, koje je publicirala katolička štampa i časopisi Katoličke Akcije,
4.) Postavljanje kapelana u hrvatskoj vojsci,
5.) Prisilna prekrštavanja,
6.) Otpor postavljenoj vlasti.

Službeni branitelji, koje je sam sud imenovao, bili su dr. Ivo Politeo i dr. Natko Katičić. Ti su ljudi bili pod oštrom paskom, tako da su im i pred kućama, gdje su stanovali, postavili stražu, da se ni s kim ne sastanu i ne govore.

Prvi optuženi je bio ustaški pukovnik Erih Lisak, a odmah do njega dr. Alojzije Stepinac i još 15 drugih. Kad se izredalo 58 svjedoka, koji su govorili o zločinima bivšeg re-

žima, obrana primjećuje, da oni govore, što se dogadjalo na terenu, koji uopće ne pripada zagrebačkoj nadbiskupiji, zato su odmah doveli još 13 svjedoka, koji su govorili o ustaškim nasiljima i strijeljanjima s tog terena.

Dr. Jakob Blažević na raznim dokumentima svojevoljno mijenja točke i zareze i tako potpuno izvrće pravi smisao raznih pisama, kako nam to svjedoči pokojni dr. Antun Wurster, koji je imao kopije devet pisama. (Op. 2.) Bilo je nažalost i vrlo žalosnih slučajeva. Tako svećenici Ivan Šalić, bivši tajnik nadbiskupa, pa Josip Šimečki i Djuka Marić, koji su s njim na optuženičkoj klupi, izrazuju se protiv svoga nadbiskupa. Isto tako redovnici fra Modesto Martinčić i fra. Mamerto Margetić. (Op. 3.)

Pa i zvonar katedrale, kojega je brojnoj obitelji nadbiskup svaki dan slao mlijeko za djecu, svjedočio je na sudu protiv «nadbiskupa zločinca». (Op. 4.)

Jesu li ti ljudi raznim drogama i inekcijama bili prisiljeni ovako govoriti, ne bi nas ništa čudilo, jer na koncu sudjenja je ustaški pukovnik Erih Lisak iza pročitane mu smrtne osude glasno poviknuo: «Živila slobodna Hrvatska» i svima je u sudnici pokazao slomljenu ruku i izranjena i opaljena prsa. Nadamo se, da mu je u tom času sam nadbiskup dao apsoluciju ili ispovjedno odrešenje.

Nadbiskup je na sve laži i klevete samo šutio, i dok su nahuškani svjedoci davali izjave, on je tiho molio krunicu, tako da mu se državni tužitelj dr. Jakov Blažević ismjehivao i rugao, te ga «usporedjuje s Kristom koji pred Poncijem Pilatom samo šuti».

Njegov povijesni govor, koji je izrekao na 3. listopada 1946. u sudnici, dajemo u slijedećem poglavlju ove knjige, ali ovdje citiramo samo jedan mali odlomak: «Ja sam za svoje uvjerenje sposoban podnijeti ne samo ismjehivanje, prezir i poniženje, nego — jer mi je savjest čista — pripravan sam svaki čas umrijeti. Znajte, Isus Krist je Bog, za Njega smo spremni umrijeti!»

Pod dojmom njegovog čitavog govora nastala je šutnja —tajac—, na očima njegovih prijatelja pokazale se suze, savjesti su uzdrmane, a na licima neprijatelja nelagodna ozbiljnost.

Uloga suca jest da najprije istražuje istinu i prema iskazima očevidaca i svjedoka prosudjuje i onda istom sudi, a nikada da napada i viče na optuženoga. Medjutim, što se dogadja? Dr Žarko Vimpulšek predsjednik Vijeća vrhovnog suda, jedini počinje vikati i napadati, kao da nadbiskup tobože nije odgovorio na jedan važni izkaz, zapravo na jedno krivotvoreno pismo bez žiga i potpisa, koje su mu podmetnuli kao njegovo. Činilo se, kao da mu se izmiče žrtva, te na koncu ljutito prekida sjednicu.

Obrana predlaže svoje svjedoke i dogadja se nečuvena sramota, da na proteste javnog tužioca prvih 15 svjedoka budu odbijeni kao fašisti i kao takovi ne mogu svjedočiti za druge fašiste. Od 35 svjedoka bilo je pripušteno samo njih sedam, da izjave što znadu, jer tobože ne mogu promijeniti već dokazanu krivnju.

U medjuvremenu su uhapšeni dr. Franjo Salis Sewis, pomoćni biskup zagrebački, i kroz pet sati bude preslušavan na policiji. Uhapšen je i šef kancelarije Duhovnog stola dr. Antun Slamić, kanonik, i kroz tri dana je zatvoren u jednom nečistom zatvoru, samo da branitelji ne mogu s njime razgovarati, da im rastumači pojedine dokumente.

Kad su komunisti organizarili razne mitinge po tvornicama, da se šalju brzojavni protesti protiv «ratnog zločinca Stepinca», to su jadni radnici i činili pod pritiskom, da će inače izgubiti službu, ali i na drugoj strani je došlo pismo od 150 svećenika i redovnika, koji odvažno i hrabro brane svoga nadpastira i u tom pismu citiraju pet okružnica samoga nadbiskupa i dodaju: «Ako je koji svećenik učinio štogod protuzakonito, to je učinio na svoju ruku i odgovornost i ne može zato kriviti svoga crkvenoga poglavara». Pismo ima datum od 24. rujna 1946. i nosi potpise od 150 svećenika. (Op. 6.)

Ruski novinar Ilja Ehrenburg u svom razgovoru s fra. Modestom Martinčićem potvrdjuje dne 25. X. 1945., da je fra Miroslav Filipović još u svibnju 1942. bio izbačen iz franjevačkog reda, a nije više vršio ni svećeničku službu. (Op. 7.) Isto su tako franjevci Medić i Prljić izašli iz reda i prešli u ustaške časnike. Bio je takodjer kažnjen radi nedostojnog vladanja i kapelan u Jasenovcu Zvonimir Brekalo i bila mu oduzeta crkvena juridikcija.

Ustanovilo se, da je dr. Feliks Niedzielski postao vodja

ustaške mladeži, ali dvije i po godine iza kako je ostavio križare.

Obtužuju Stepinca što je posjećivao Pavelića i Kvaternika, ali je iz pristojnosti prema novim vlastima posjetio i Tita i Bakarića.

«Stepinac je u prvom i jedinom razgovoru s maršalom Titom otvoreno i jasno kazao, da se zemlja bez vjerske slobode i poštivanja hrvatskih i nacionalnih prava ne će umiriti». (Op. 8.)

Dr. Budisavljević, poznati kirurg u Zagrebu, dolazi da svjedoči u korist nadbiskupa i nakon čekanja od tri sata državni tužilac mu dovikuje: «Jedna lasta ne čini proljeća!» —i nije bio pripušten da svjedoči.

Javni tužilac cinički napada nadbiskupa, da je na istočno bojište slao cigarete, krunice i medaljice, kao da je to neka materijalna ratna pomoć i krivično djelo, za koje ga treba kazniti.

Nadbiskup je u zatvoru napisao jednu jedinu bilješku: «Neki su dokumenti falsificirani; slike na kojima me prikazuju, da dižem ruku na fašistički pozdrav i da sam prisustvovao oproštaju hrvatske legije, koja je išla na Crno more; niti sam prisustvovao tom oproštaju, niti sam fašistički dizao ruke». (Op. 9.)

Komunistički sud je htio pokazati na svaki način, da je Stepinac kriv i da će ga suditi po zakonu, medjutim je ispalo suviše napadno kako su laž i nasilje potisnuli pravdu i istinu. Slična se situacija dogodila, kada je prije dvije tisuće godina potplaćena rulja na sudu pred Poncijem Pilatom vikala: «Raspni ga, raspni!»

Nadbiskup Stepinac je u početku odlučio, da se ne će braniti, ali kad je vidio, da se ne radi samo o njemu lično, onda ustaje kao lav i kroz 38 minuta odlučno i junački brani Gospodina Boga, svetu vjeru i Crkvu Katoličku i svoju domovinu Hrvatsku!

Dr. Ivo Politeo i dr. Natko Katičić brane nadbiskupa Stepinca junački, odvažno i točku po točku obaraju sve laži i klevete i donašaju dokazni materijal. Mnogi od pismenih dokumenata se jednostavno odbijaju, neki se čitaju, ali nerazumljivo i na brzinu, samo u odlomcima i nejasno, tako da se pričinjaju, kao da uopće nisu važni. Dr. Ivo Politeo kaže

za nadbiskupa, da je «istina njegova najbolja obrana» i traži odrešujuću presudu.

Na 16. listopada 1946. bude proglašena osuda. Nadbiskup Stepinac je osudjen na 16 godina prisilnog rada i pet godina na gubitak gradjanskih prava i zapljenu imovine. Nadbiskup nije tražio priziva niti ikakve milosti.

Osudjen je u svojoj 48. godini života, u naponu snage i zdravlja. Odležao je punih pet godina u tamnici u Lepoglavi i drugih devet je bio zatočen u svom rodnom mjestu Krašiću. Čudno je i zanimivo, a i vrlo sumnjivo, da u zatvoru počinje pobolijevati od teške i neizlječive bolesti policemije, umnožavanja crvenih krvnih zrnaca. Da li je bio otrovan? Komunistima je bez sumnje bilo stalo do toga, da on opet ne zasjedne na svoju nadbiskupsku stolicu u Zagrebu, a zna se, da su dva hrvatska biskupa bila ubijena, a jedan od njih je bio otrovan. To su križevački grkokatolički vladika dr. Janko Šimrak i dubrovački biskup dr. Josip Carević. Tokom vremena su i drugi biskupi bili tvorno i bjesomučno zlostavljani.

«Subotički biskup mons. Lajčo Budanović, slavio je godine 1953. osamdeset godišnjicu svog plodnog i uzornog života i rada. Komunistička ga je rulja napala na ulici. Nemoćnog su starca bacili na zemlju, tukli ga po cijelom tijelu i gazili po njemu. Izderali su mu čitavo odijelo i tom prilikom ukrali mu sat i biskupski prsten. Nakon toga su ga nekamo odvukli, tako da se za njegovu sudbinu nije znalo kroz puna tri dana. Narod je vjerovao, da je biskup ubijen. Konačno je bio dopremljen u biskupski dvor, nakon što je u nekoj jazbini proveo tri dana i tri noći bez hrane i vode. Mons. Budanović je dobio teške ozljede po cijelom tijelu i morao se podvrći liječenju. Ovaj divljački napadaj na nemoćnog starca biskupa, koji je u narodu uživao veliku popularnost, izazvao je opće zgražanje. Mons. Budanović je za vrijeme rata bio zajedno s pokojnim svećenikom Blaškom Rajićem interniran po Madjarima, jer je branio prava bačkih Hrvata.

Pomoćnog šibenskog biskupa dra. Ćiru Banića, komunisti su već nekoliko puta tvorno napali, sve dok nisu pred kratko vrijeme provalili u sam biskupski dvor i ondje ga zvjerski napali, tako da je dulje vremena ležao sav krvav u nesvijesti.

Splitski pomoćni biskup dr. Frane Franić, takodjer je bio tvorno napadnut. Dobio je teške ozljede i liječio se u biskup-

skom dvoru u Zagrebu. Ondje je isto ležao teško ozljedjen i banjalučki biskup dr. Dragutin Čelik, kojega su komunisti tvorno napali u Banjaluci. Njemu su vlasti zabranile povratak na područje njegove biskupije.

Mostarski biskup dr. Petar Čule je stradao u zatvoru, kad su ga iz jedne kaznione premještali u drugu i na zadnji marvinski vagon, u kojem su ga vozili, napustili su jureću lokomotivu i tako mu slomili obje noge.

Ljubljanski je biskup Anton Vovk na željezničkoj stanici Novo Mesto bio poliven benzinom i zapaljen. Ostao je živ, jer se bacio na zemlju i brzo skinuo odjeću.» (Op. 10.)

I nadbiskup Stepinac u svom povijesnom govoru na sudu spominje nekoliko slučajeva, kad kaže: «Krčki biskup dr. Josip Srebrenić je napadnut od nekih mladića, koji su bili nahuškani od nekih elemenata. Pomoćni biskup zagrebački dr. Josip Lach, kad je već prešao Dravu, da tamo dijeli svetu Potvrdu vraćen je natrag, premda su vlasti znale za njegov put. Cijelu noć je bio zatvoren u Koprivnici. Sami vaši ljudi, koji su s vama bili u šumi, govoril su mi: Taj postupak je potpuno nedostojan i mi ćemo ići protestirati kod vlasti.

Senjskom biskupu mons. Viktoru Buriću razbili sve prozore na biskupskom dvoru, kad je po selima dijelio svetu Potvrdu, a rekli su mi ovih dana, da je napadnut hvarski biskup mons. Pušić i da su bacali na nj smrdljiva jaja i gnjile jabuke. I tako to ide dalje svaki dan. Ovakva sloboda je obična ironija i mi ne ćemo biti robovi izvan zakona, nego ćemo se svi baviti svim dopuštenim sredstvima, da takodjer i u ovoj zemlji branimo naša prava.»

Citirali smo toliko primjera, gdje su naši biskupi bili zlostavljani, i to javno usred dana pred očima cijeloga svijeta, a šta su istom radili od njih, kad su bili u zatvoru i potpuno u njihovoj vlasti. To jedva možemo zamisliti. Iza kako su se zatvorila vrata Stepinčeve ćelije u zatvoru u Lepoglavi, kroz punih je pet godina njegov život prekiven tajnom i šutnjom. Pred majkom i sestrom, koje su ga posjećivale u zatvoru, nije se tužio, da im ne poveća njihovu tugu i žalost nad njegovim sadašnjim stanjem.

Dosada nismo čuli, da se ikoji od njegovih mučitelja obratio, pa da nam to oni sami pripovijedaju i priznaju, Hrvatska

je opet tako daleko, da bismo mi to sami mogli ispitati i provjeriti.

Po njegovom vanjskom izgledu vidimo strašnu razliku na fotografijama, koje ga prikazuju prije i poslije zatvora. Nakon pet godina tamnovanja u Lepoglavi bio je zatočen u svom rodnom mjestu Krašiću i slike iz toga doba prikazuju jako mršava, ispaćena i bolesna. Dva puta je bio operiran na lijevoj nozi radi tromboze. Ne bi to bio ni prvi slučaj, da zatvorenika otrovana puste iz tamnice, samo da ne umre u zatvoru. Pouzdano se znade, da je dr. Fran Binički, župnik u Ličkom Osiku, koji je bio vrlo učen i plodan hrvatski pisac i rodoljub, pun duha Božjega, «jedva što je pušten iz zatvora u lipnju 1945. godine, za nekoliko je dana umro.» (Op. 11.)

Kada se već prije samog sudjenja znade osuda i kazna, onda nam sva pravna natezanja i prividni zakonski postupak izgledaju dobro izvježbana komedija u jednom kazalištu. Kod svakog zločina, a grijeha u moralnom pogledu, traži se najprije zla volja i mržnja po kojoj se prosudjuje krivnja. Te zle volje i mržnje ne nalazimo kod karlinala Stepinca, komedija na procesu je bila i suviše prozirna i namještena. Igra je slabo uspjela, a istina sve više polako i sigurno izlazi na javu. Komunisti nisu računali, da će je javno mijenje tako uzbuditi i štampa čitavog svijeta digla se na obranu neustrašivog kardinala.

Nakon pet godina tamnice u Lepoglavi premješten je Stepinac u Krašić i tamo ga čuvaju 35 stražara. Tri po danu i pet po noći, da tako zapriječe svaki prilaz nepoželjnih posjeta. Godine 1952. na 29 studenoga Papa Pio XII. imenuje Stepinca kardinalom svete rimske Crkve i šalje mu znakove njegove časti. Medjutim se dogadja, da on za cijeloga života nije nikada stavio na sebe ni kardinalski šesir ni crveni grimizni plašt.

Maršal Tito i komunistička vlada radi toga čina već na 17. prosinca 1952. prekidaju diplomatske odnose sa Svetom Stolicom, a u štampi napadaju Crkvu i Vatikan. Samo imenovanje i postavljanje za kardinala obavlja se u njegovoj odsutnosti u konsistoriju od 11. siječnja 1953. na veliku radost svih Hrvata i čitavoga katoličkoga svijeta.

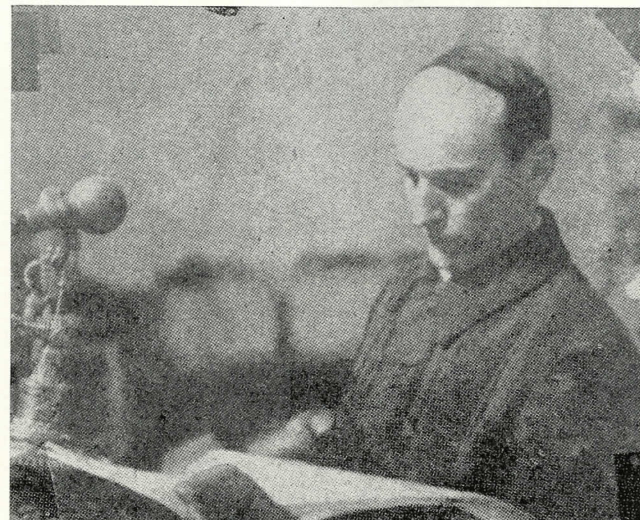
«Kad Papa novim kadinalima stavlja grimizni šešir na gla-

vu, ističe im po crkvenom obredniku, da za Crkvu i za Papu podnesu svako nasilje i teškoću — «usque ad efusionem sanguinis inclusive», — da i svoju krv proliju, ako to bude potrebno.» (Op. 12.)

Prilikom bolesti više su ga puta posjećivali službeni domaći liječnici. Intervencijom američkih katolika dobila su dozvolu i dva američka da ga pohode i pregledaju. Jedan od njih je Hrvat dr. Ivan Ružić. Oni su dali kardinalu fosfornu injekciju, koja je za neko vrijeme zaustavila daljni razvoj bolesti.

Opaske:

1.) «Il Quotidiano» 3. nov. 1946.
2.) Antun Wurster —Stepinac - vencedor— «La Actualidad Española» 19. I. 1952. str. 8.
3.) G. Leonardi: —«L'Arcivescovo alla sbarra» str 47 - 74 ATEM di Roma 15. da julio 1947.
4.) Stjepan Lacković: —«Svjedočanstvo o Božjem svjedoku» - Novi Život» Grottaferrata siječanj - ožujak 1965. str. 38.
5.) Glasnik Srca Isusova i Marijina, Salzburg, listopad 1953. br. 10. str. 233.
6.) Fiorello Cavalli S. J.: —El proceso de Mosn. Stepinac— Ediciones Accion Catolica Española, Madrid, 1947. str. 139.
7.) Ibidem str. 84.
8.) Richard Patee: —The case of Cardinal Aloysius Stepinac— Th Bruce Publishing, Milwaukee, str 423.
9.) Fiorello Cavalli S. J. —El proceso— str. 55.
10.) Glasnik Srca Isusova i Marijina, Salzburg listopad 1953 b. 10 str. 233.
11.) Martyrium Croatiae str.: 8. Typis Staderini, Romae, 1946.
12.) Ivan Tomas - Glasnik Srca Isusova i Marijina, Salzburg, ozujak - travanj 1960 br. 3-4. str. 78.

Nadbiskup Stepinac je na procesu napisao jednu jedinu notu koja glasi:

«Neki su dokumenti falsificirani; tako slike na kojima me prikazuju, da dižem ruku na fašistički pozdrav i da sam prisustvovao na oproštaju hrv. legije, koja je išla na Crno more; ja niti sam prisustvovao na tom oproštaju, niti sam fašistički dizao ruke».